

Zbog neposluha prema nepravdnim zakonima kapetanice brodova Sea Watcha, Pia Klemp i Carola Rackete, našle su se u više navrata pod udarom talijanskih vlasti, no na njihovoj strani bili su Ženevska konvencija i pravo mora

JASENKA LESKUR
JELENA POPIĆ

K

oliko smo spremni pomoći nepoznatim ljudima u nevolji? Usprkos tome što je okolina nepodržavajuća? Prkoseći zakonima i institucijama koje se nehumanu odnose prema njima? Jer, živimo u svijetu u kojem se hapsi one koji spašavaju ljude od utapanja. U svijetu u kojem nekome tko "downloada" znanstvene članke prijeti 35 godina zatvora, a feministički kolektivi riskiraju kazneni progon jer pomažu ženama u prekidu trudnoće. Ljudi dolaze pod udar zakona jer daju hranu siromašnima, lijekove bolesnima, vodu umirućima, krov nad glavom beskućnicima. O svemu tome moglo se čuti na predavanju koje je održao **Tomislav Medak** usplitskoj Kinoteci "Zlatna vrata", nakon čega smo odahnuli – imali ljudi koji torade, koji ne posustaju, "pirataskrbi". Film "Gori more", koji je potom prikazan, sniman na Lampedusi, otoku koji je postao sinonim migrantske krize, govori o takvom humanistu, liječniku **Pietru Bartolou**, koji je zdravstveno zbrinuo oko 250.000 izbjeglica, a nakon uspjeha ovog filma izabran je za zastupnika u EU parlamentu. Tomislav Medak je istraživač

s doktoratom o tehnopolitici i planetarnoj ekološkoj krizi, stečenim pri Centru za postdigitalne kulture Sveučilišta u Coventryju. Član je teorijskog i izdavačkog tima Multimedijalnog instituta, supokretač projekta "Piratska skrb", a donedavno i umjetnik u izvedbenom kolektivu BADco. U Splitu ga je ugostila **Tamara Visković**, u okviru programa "Soljenje pameti".

Načini djelovanja

S Medakom razgovaramo o međunarodnom projektu "Piratske skrbi/Pirate care", kako je nastao i na koje sve načine djeluje:

–Za mene i moje kolege **Valeriju Graziano** i **Marcella Marsa** "piratska skrb" kao tema nametnula se iz činjenice da je sve više aktivističkih inicijativa koje organiziraju skrb, a pritom su spremne ići protiv zakona ili institucija koje ranjivim ljudima uskraćuju institucionalne oblike pomoći i podrške koje su im potrebne za preživljavanje i život. Primjerice, u Mađarskoj je 2018. donesen zakon koji beskućnicima brani da spavaju u javnom prostoru. Prošle godine američki Vrhovni sud srušio je odluku u slučaju *Roe v. Wade* iz 1973. i time dokinuo opće pravo na pobačaj. Kao posljedica velike recesije 2008. godine, trećina Grka ostala je bez zdravstvenog osiguranja. U proteklih desetak godina migrante koji pokušavaju prijeći Mediteran države Europske unije sve više prepuštaju utapanju, pa se tako na očigled obalne straže u lipnju ove godine nedaleko od obale Grčke dogodila havarija u kojoj se utopilo

DA BI POMOGLI DRUGIMA, 'PIRATI SKRBI' SPREMNI SU IĆI I PROTIV ZAKONA

Dr. sc. Tomislav Medak, supokretač nesvakidašnjeg humanitarnog projekta

Aktivisti čin neposluha prema nečovječnim zakonima i postupanjima institucija poduzimaju otvoreno se suprotstavljajući politikama štednje, diskriminacije i represije kojih su one posljedica. Ta politička artikulacija ih čini drukčijima od običnog kršenja zakona – oni nude konkretnu pomoć i zahtijevaju promjenu postojećeg stanja, kaže Medak

Rebecca Gomperts, osnivačicu nizozemske organizacije Women on Waves, Time je stavio na svoju listu sto najutjecajnijih ljudi 2020. godine u kategoriji pionira

ORGANIZACIJA WOMEN ON WAVES BRODOM POD NIZOZEMSKOM ZASTAVOM DOLAZI U MEĐUNARODNE VODE ISPRED ZEMALJA U KOJIMA JE POBAČAJ ZABRANJEN; PREBACUJU ŽENE NA BROD I POMAŽU IM DA TRUDNOĆU PREKINU U SIGURNIM UVJETIMA I PO NIZOZEMSKOM PRAVU

više od 600 ljudi. Kao reakcija na ove islične situacije, diljem svijeta organiziraju se inicijative "piratske skrbi" da konkretno pomognu tim ljudima. Pomažu im da "zaskvotiraju" prazne prostore ili nađu alternativne načine prekida trudnoće, pružaju im zdravstvenu skrb u solidarnim klinikama ili ih pak spašavaju na otvorenom moru brodovima koje su sami organizirali. Ono što nas specifično zanima jest da ti aktivisti te činove neposluga prema nečovječnim zakonima i postupanjima institucija poduzimaju otvoreno se suprotstavljajući politikama štednje, diskriminacije i represije kojih su one posljedica. Tapolitička artikulacija ih čini drukčijima od običnog kršenja zakona – oni nude konkretnu pomoć i zahtijevaju promjenu postojećeg stanja.

•• Na koji način je projekt započeo?
– "Piratska skrb" kao projekt

nastao je kao istraživanje i izložba u suradnji sa Sveučilištem u Coventryju, kustoskim kolektivom "Što, kako izakoga" (WHW) te ponajviše organizacijom "Drugo more" u sklopu Europske prijestolnice kulture – Rijeka 2020., s kojima smo napravili i izložbu o piratskoj skrbi. U javnost smo sa "Syllabusom Piratske skrbi" (<https://syllabus.pirate.care>) izišli 8. ožujka 2020., koji dan prije proglašenja pandemije koronavirusa, u kojoj će se pokazati koliko naša društva ovise o radu skrbi i koliko je skrbi potrebno organizirati da bismo mogli opstati u takvim izvanrednim situacijama. Naš interes za ovu temu ima nekoliko ishodišta. Prvo, zanimalo nas je drukčije gledanje na čitav problem brige, njege ili pomaganja, koji se često percipira izvan okvira institucija skrbi kao afekt i etično, čovjekoljubno djelovanje ako je usmjereno na nepoznate ljude, a obaveza ako je usmjereno pre-

ma bližnjima. Neki bitni oblici skrbi nisu povijesno nastali iz okvira obitelji ni iz okvira socijalne države, nego iz neposluga i samoorganiziranja. Pobačaj, kao i općenito skrb o ženskom zdravlju, ne bi postao pravo da nema feminističkih pokreta i da ih žene nisu prethodne morale same organizirati. Universalno zdravstveno osiguranje ima svoje korijene i u kasama uzajamne pomoći kakve je organizirao rani radnički pokret. Drugo, rad i institucije skrbi obilježeni su različitim vidovima nejednakosti i izrabljivanja. Bez migrantskih njegovateljica koje rade u kućanstvima na crno ili uz minimalna prava u nekim od najbogatijih društava, skrb za starije ne bi bila priuštiva. Ti nevidljivi radnici o kojima javnost radije šuti dobivaju, pak, najmanje skrbi i često su meta ksenofobnih i antimigrantskih politika koje poslodavcima omogućuju da ih mogu ucjenjivati i potplaćivati. Konačno, zanimalo nas je raditi s aktivistima na dokumentiranju i razmjeni znanja koja nastaju kroz njihovu praksu i potaknuti raspravu u javnosti o njihovom aktivizmu.

Nepravedni zakoni

•• Jeste li bili kažnjavani zbog neke konkretne akcije? Koja je vaša uloga u projektu?

– Naši suradnici primarno su brojne aktivistkinje, a onda i znanstvenice. Mnoge od njih su se našle pod udarom represivnog aparata i sudova, ali budući da su djelovale iz neposluga prema nepravednim zakonima i institucijama često su dobivale za pravo. Primjerice, kapetanice brodova organizacije Sea Watch Pia Klemp i Carola Rackete našle su se u više navrata pod udarom talijanskih vlasti. Međutim, na njihovoj strani bili su Ženevska konvencija i pravo mora. Mi smo, pak, uključeni u praksu "knjižnica iz sjene" kroz naš projekt Memory of the World. Kroz tu relativno malu digitalnu knjižnicu artikulirali smo u kojoj mjeri piratske knjižnice čine ono što javne knjižnice već dugo, pa ni danas ne smiju – činiti svima dostupnom građu u digitalnom obliku kao što su mogli u tiskanom obliku. Mi smo tako digitalizirali

i učinili dostupnom čitavu arhivu časopisa "Praxis" ili pak, u sklopu akcije "Otpisani popisi", knjige koje su u jeku nacionalizma 1990-ih bile izbacivane iz hrvatskih knjižnica. Veće "knjižnice iz sjene", Science Hub ili Anna's Archive, pak omogućuju pristup najnovijoj znanosti svima onima koji nemaju institucionalni pristup digitalnim repozitorijima. Taj pristup znanstvene ustanove skupo plaćaju uglavnom iz javnih sredstava, oblažući djepeve nekolicine velikih komercijalnih znanstvenih izdavača basnoslovnim profitima. Međutim, znanstvenici koji članke i knjige pišu, recenziraju i uređuju, najčešće bez naknade, ogorčeni su takvim sustavom i otvoreno sudjeluju u tom masovnom neposlugu protiv intelektualnog vlasništva kojim ti izdavači priječe slobodnu dostupnost znanosti. Takve piratske prakse omogućuju ljudima u nejednakim ekonomskim okolnostima iz različitih dijelova svijeta da imaju jednak pristup znanosti, a regulatorima su otvorile manevarski prostor da prisile komercijalne izdavače da uskoroj budućnosti članci financirani javnim sredstvima u znatno većoj mjeri budu dostupni svima, a ne samo onima koji rade na akademskim institucijama dobrostojećih zemalja.

•• "Piratska skrb" daje snažnu podršku ženskim pokretima, feminističkim inicijativama koje se bore protiv represije reproduktivnih prava žena.

– Inicijalna ideja za filmsku projekciju u "Zlatnim vratima" bila je da prikazemo film "Brod", o liječnici Rebecca Gomperts, koja je 1999. pokrenula organizaciju Women on Waves. Women on Waves brodom pod nizozemskom zastavom zaustavljaju se u međunarodnim vodama ispred zemalja u kojima je pobačaj zabranjen, prebacuju žene na brod i pomažu im da ostvare prekid trudnoće u kliničkim sigurnim uvjetima i po nizozemskom pravu. Taj vid konkretne pomoći Women on Waves su koristile ne bi li pomogle u uspješnim kampanjama za legalizaciju pobačaja u Irskoj i Portugalu. Danas u svojim javnim kampanjama

U Mađarskoj zakon beskućnicima brani da spavaju u javnom prostoru; SAD je dokinuo opće pravo na pobačaj; trećina Grka u recesiji je ostala bez zdravstvenog osiguranja, migrante na Mediteranu sve se više prepušta utapanju...

Kao reakcija na ovakve situacije, diljem svijeta organizira se 'piratska skrb', konkretna pomoć tim ljudima - da 'zaskvotiraju' prazne prostore, nađu alternativne načine prekida trudnoće, pružaju im zdravstvenu skrb u solidarnim klinikama...

koriste dronove kako bi preko granica prebacivale lijekove za medikamentozni prekid trudnoće. Takva feministička praksa uzajamne pomoći i samopomoći ima dugu tradiciju. Drugi film koji smo željeli pokazati je "Call Jane", o aktivističkoj grupi Pokreta za oslobođenje žena koja je krajem 1960-ih u Chicagu organizirala 12.000 ilegalnih pobačaja u sigurnim uvjetima. "Call Jane" bila je dio širih inicijativa kojima su se žene same, pomoću medicinskih udžbenika i pamfleta koje su izradivale i distribuirale, upućivale u funkcioniranje vlastita tijela, dijagnostiku i liječenje koje im ginekologija nije pružala.

Dugo je ginekologija bila disciplina kojom su dominirali muškarci čiji je fokus bio na plodnosti, trudnoći i porodu, a ne na zdravlju i integritetu ženskog tijela. Nažalost, znanstvena istraživanja Nette Avnoon pokazuju da je to tendencija i danas. Upravo zbog dominacije te tradicije, trans osobe često nemaju adekvatnu ginekološku skrb, tako da je moraju ostvarivati kroz aktivističku samoorganizaciju. "Call Jane" je opće mjesto, a film "Brod" nismo uspjeli dobiti, tako danismo pokazali ni jedan ni drugi film.

Jaslice u 'sivoj zoni'

•• Kakvo je značenje projekta Soprasotto u Milanu?

– Soprasotto je možda ponajmanje "piratski" primjer. Riječ je o jaslicama u Milanu koje samostalno organiziraju roditelji s nestabilnim, prekanim zaposlenjima. Zbog nedostatka javnih i skupih privatnih jaslica, roditelji, uz dvije zaposlene odgojiteljice, sami organiziraju funkcioniranje jaslica, često se krećući u sivoj zoni. Ali upravo zato jer skrb o djeci organiziraju zajedno, aktivno preispituju rodnu podjelu rada u obitelji i kako je organizirati drukčije, pravednije kroz drukčije uloge u kolektivnom radu. A pritom im i jaslice ispadaju bitno jeftinije.

•• Na koji način se djelovalo u slučajevima prisilnih selovanja ljudi u Španjolskoj

zbog duga bankama i s kojim rezultatima?

– S udarom ekonomske krize 2008., oko 350.000 španjolskih kućanstava našlo se u situaciji da ne može otplaćivati kredite. Španjolski zakon je, pak, dopuštao bankama da ih deložiraju, ali i dalje gone za razliku između cijene nekretnine koja se smanjila u krizi i vrijednosti kredita. Iz otpora prema toj situaciji nastala je Platforma pogođenih hipotekama (La PAH), veliki pokret koji je izgradio više od 200 lokalnih grupa, spriječio 2000 deložacija, "zaskvotirao" brojne stanovalnike u vlasništvu banaka i tužio banke. Iz tog pokreta začel je i municipalistički val u Španjolskoj sredinom 2010. godine. Zašto treba pomoći "čuvarima zemlje" i "sezonierima"? Na koji način su subverzivni poljoprivrednici koji čuvaju autohtono sjeme i dijele ga besplatno?

– "Čuvari zemlje" ili okoliša najčešće su starosjedišćaci narodi i farmeri koji se bore protiv velikih infrastrukturnih projekata naftne industrije ili krčenja šuma koji onečišćuju i uništavaju staništa, nužna za stabilnost klime i očuvanje bioraznolikosti. Često u tome smrtno stradavaju. Inicijativa za sjeme "otvorenog koda" napravila je protokol kojim poljoprivrednici štite sjemeni, nove hibride i njihov vlasništvo od agresivnih patenata velikih agrobiznisa i biotehnoških kompanija. Time se inicijativa bori za očuvanje bioraznolikosti i veću neovisnost poljoprivrednika.

"Sezonieri" su, pak, sindikalna inicijativa koja pomaže sezonskim poljoprivrednim radnicima u Austriji u borbi za njihova prava. Riječ je o migrantima, iz zemalja Balkana, ali i daljih zemalja. Dabi ih sindikalno organizirali, aktivisti često moraju dolaziti na polja ometajući posjed. U organiziranju migrantskih radnika oni se bore i protiv dvovalne antiimigrantske politike.

Pravedan tretman

•• Migranti su velika tema današnjice, a bit će i u buduću. Koliko je mreža društvenih inicijativa "Piratska skrb" pomogla da se ublaži tragična situacija na jugu Italije? Postoje li rješenja?

– Migracije su stalna i normalna pojava. Mi se s migracijama suočavamo kroz pokušaje ljudi koji bježe od rata, bijede, besperspektivnosti ili ekološki narušenih sredina da se domognu sigurnosti, upravo kao što su generacije naših predaka bježale za boljom budućnošću, i istodobno kroz potrebu za radnicima u društvu koje stari i koje ubrzano gubi stanovništvo. Svi ti migrirajući ljudi zaslužuju pravedan tretman, priliku za dostojanstven život, a nehuškanje i nasilje. Migracijeni su nikakav veliki problem, jer je potreba obostrana, a važno je imati kvalitetne politike integracije i spremnost međusobnog upoznavanja i učenja te kvalitetnu zaštitu radnika i cijenerada.

Međutim, prema timu znanstvenika Chija Xua, trenutnim tempom globalnog zagrižavanja do 2070. regije u kojima danas živi oko trećina čovječanstva postat će nenastanjive. Bez velikih napora u sprječavanju klimatskih promjena i izgradnji mira, bez značajnih ulaganja u druga društva, u njihovu infrastrukturu i otpornost, izazovi bi mogli postati nezamislivi.

Članovi posade civilnog broda za spašavanje na moru Sea-Watch 4 i medicinske dobrotvorne organizacije Liječnici bez granica (MSF) pomažu migrantima da se ukrcaju na brod opremljen klinikom

AFP